

УДК 355.426

В.Ю. Панченко, І.О. Радченко

Національна академія Національної гвардії України, Харків

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОТИ ДИВЕРСІЙНИХ ДІЙ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ У ВІЙНАХ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

В межах проведення дослідження протидії військових формувань Національної гвардії України диверсійно-розвідувальним групам противника зі складу сил спеціальних операцій армій іноземних держав проводиться аналіз проти диверсійних дій військових формувань у війнах та збройних конфліктах.

Ключові слова: диверсійно-розвідувальні групи, спеціальна операція.

Вступ

Постановка проблеми. Спеціальні методи збройної боротьби розглядаються сьогодні командуванням більшості країн світу в якості одного з основних засобів досягнення успіху у війні до яких можливо віднести й застосування підрозділів спеціального призначення.

З використанням спеціальних способів та засобів ведення розвідувально-диверсійних дій, вони здатні суттєво знизити оперативну стійкість військ ще до початку ведення активних бойових дій. У цьому випадку, ведення проти диверсійної боротьби набуває важливого значення і займає провідне місце у системі територіальної оборони держави в якій особливу роль відіграє НГУ [1].

Досвід ведення спеціальних дій у боротьбі з диверсантами поступово накопичувався протягом минулого століття, особливо за часів Другої світової війни, і майже п'ятнадцять років поспіль після її завершення, що частково знайшло своє відображення у статутних документах. Але ж вони містять тільки положення, які визначають, що має зробити командир для організації дій, однак як це зробити цілком буде залежати від його творчого мислення та наявності бойового досвіду. Наявність досвіду є одним з основних чинників в діяльності командира, що дозволяє приймати раціональні рішення як на етапі підготовки так і в ході виконання службово-бойових (бойових) завдань.

Відсутність власного бойового досвіду спонукає вивчати досвід застосування військ (сил) у війнах і збройних конфліктах, що стосується й проти диверсійної боротьби (ПДБ), досвід ведення якої розглядається саме в контексті цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проти диверсійної боротьби присвячено чимало наукових праць [2 – 6], зокрема у [2] розглядаються аспекти діяльності військ Народного Комісаріату Внутрішніх Справ (НКВС) як за часів Другої світової війни так і у післявоєнні роки: від охорони об'єктів, діяльності з конвоювання до боротьби з

диверсійно-розвідувальними силами противника і його агентурою. Особливості організації проти диверсійних дій (ПДД) під час застосування територіальних військ розглядається в [3]. У [4] визначаються способи протидії диверсіям на об'єктах з урахуванням світового досвіду застосування сил спеціальних операцій. Аналіз поглядів провідних фахівців воєнного мистецтва на форми та способи застосування військ (сил), інших військових формувань у спеціальних операціях надано у [5]. Звісно, що це той неповний перелік джерел де висвітлюється накопичений роками і узагальнений досвід проти диверсійних та проти повстанських дій. Продовжувати його можливо й далі однак деякі з них потребують більш детального аналізу та узагальнення, що саме й мається на меті цієї наукової праці.

Метою статті є аналіз і узагальнення досвіду проти диверсійних дій військових формувань у локальних війнах та збройних конфліктах.

Виклад основного матеріалу

Для більш чіткого розуміння викладеного в науковій праці матеріалу почнемо розгляд даної проблематики з уточнення сутності, мети і змісту ПДБ.

Виходячи з призначення та завдань ДРГ, *сутність* проти диверсійної боротьби можливо визначити як комплекс військових, оперативних, режимних, та інших дій, які спрямовані на виявлення і знешкодження диверсантів в тилу діючих угруповань збройних сил.

Метою ж проти диверсійної боротьби є, поперше, виявлення і знищення ДРГ, які діють в тилу угруповань збройних сил, по-друге, не допущення їх впливу на важливі об'єкти та комунікації для забезпечення умов нормальної роботи тилової інфраструктури.

Змістом проти диверсійної боротьби є оперативно-розшукові, ізоляційно-обмежувальні, розвідувально-пошукові та інші спеціальні дії військ, які направлені на недопущення перекидання ДРГ противника в тил угруповань збройних сил їх виявлення та знешкодження.

В межах цієї статті розглядаються заходи проти диверсійної боротьби виключно військового характеру, які проводилися в оперативному тилу військ в ході війн і збройних конфліктів минулого.

Як в же зазначалося вище, досвід проти диверсійних дій накопичувався протягом Другої Світової війни, і майже п'ятнадцять років поспіль після її завершення. Ще до початку вторгнення фашистських військ на територію Радянського Союзу, з метою проведення диверсійних та розвідувальних акцій в тилу Червоної Армії, германською розвідкою було сформовано частину спеціального призначення "Бранденбург 800", ДРГ якої "Абвер" розпочав перекидати на територію СРСР ще з квітня 1941 року [2].

Незважаючи на те, що військовою розвідкою, контррозвідкою, військами НКВС, прикордонними військами (загальна чисельність військ на цьому етапі складала близько 100 тисяч чоловік) тільки у першому кварталі 1941 року в прикордонних районах було ліквідовано близько 200 ДРГ, 1,5 тисячі ворожих агентів і їх прибічників оперативна обстановка в тилу не покращилася. Навпаки завдання боротьби з ДРГ перетворилося на завдання особливої важливості [2].

Так, не зважаючи на дієві заходи з боку командування щодо очищення тилу фронтів вже з 1943 року германська розвідка почала засилати в тили діючих військ майже в півтора рази більше ДРГ ніж це було на початку війни намагаючись таким чином взяти реванш за минулі невдачі військ Вермахту. Кожні 2-3 місяці ряди шпигунів і диверсантів поповнювалися 1,5 тисячами фахівців з диверсійно-підривної справи. Така надмірна активність їх діяльності припала саме на другу половину 1944 року коли Червона Армія вела успішні наступальні операції по всьому фронту.

В загальній же системі службової діяльності військ НКВС з охорони тилу армії значне місце займала така форма дій як *чекістсько-військова операція* (ЧВО) під якою розумілися дії військово-оперативних груп (ВОГ) і підрозділів внутрішніх військ від стрілецької роти і вище для ліквідації диверсійно-розвідувальних та шпигунських груп за єдиним замислом і планом у певному районі, за інформацією органів державної безпеки, яку отримували в ході агентурних заходів [7]. Коли ліквідацію ДРГ неможливо було здійснити силами ВОГ і військових нарядів проводили *військову спеціальну операцію* (ВСО), як правило, у підготовчий період наступальних операцій з метою забезпечення прихованості перегрупування військ та раптовості її початку.

Військова спеціальна операція з очищення тилу від ДРГ являла собою сукупність військових, оперативних, режимних заходів та дій за єдиним замислом і планом з метою виявлення та знищення ДРГ противника та ворожих банд формувань. Такі опе-

рації характеризувалися великим обсягом різних завдань, часово-просторовими показниками та залученням великої кількості сил і засобів.

Особливої уваги заслуговує ВСО з зачищення тилу 1-го Білоруського фронту в травні 1944 року. Згідно плану ВСО до операції залучалося 5 прикордонних полків з охорони тилу фронту, 7 полків Внутрішніх військ (ВВ), 4 кавалерійські полки і 2 стрілецьких батальйони польових військ фронту. Загальна чисельність військ, що приймали участь у ВСО складала близько 50 тисяч чоловік. Район ВСО поділявся на вісім секторів у кожному з яких призначалася посадова особа відповідальна за виконання завдання. Основними способами дій у ВСО стали блокування, пошук, оточення, бій. Успіх такої тактики залежав від ряду факторів: наявності сил і засобів, умов місцевості, пори року, часу доби, погодних умов, своєчасного отримання даних про ДРГ, швидкого зосередження сил та засобів в районах їх перебування, а також від рішучості і активності проведення пошуку. В результаті проведеної ВСО виявлено і затримано 41 агента "Абвера", знищено і захоплено близько 2-х тисяч учасників банд формувань [6].

З накопиченням досвіду ПДБ, ліквідація ДРГ здійснювалася наступними способами. Пошук проводився за даними агентурної, повітряної, радіо та радіо - технічної розвідки, а також за даними військової розвідки. В більшості випадків було відомо тільки район перебування ДРГ, а не місце їх знаходження. Від наявності сил та засобів залежав і спосіб ізоляції району та вид пошуку. При достатній їх кількості, район ймовірного знаходження противника спочатку охоплювався групами блокування після чого здійснювався суцільний пошук. Якщо сил та засобів було недостатньо то ВСО проводилася з перекриттям ймовірних напрямків руху ДРГ військовими нарядами для вибіркового або суцільного пошуку по ділянкам.

Бойовий порядок сил у ВСО включав групу блокування, групу пошуку, заслони та резерв. Також враховувалося, що ДРГ не мали на меті утримувати певну місцевість, а намагалися непомітно або після короткого бою ухилитися від зіткнення з пошуковими групами. Для цього частина груп пошуку скоувала противника вогнем з фронту, а група резерву обходила з флангу для його оточення. Якщо ДРГ не вдавалося оточити то здійснювалися спроби обмежити її пересування в районі пошуку з метою подальшого знищення в місцях розташування заслонів. У всіх інших випадках ДРГ маневрували, послідовно займаючи оборону на вигідних рубежах, завдавали втрат пошуковим групам, а з настанням темряви проривалися з району операції.

У цілому, проведення ВСО способом пошуку в блокованому районі сприяло успішній ліквідації

ДРГ противника, однак на ряду із здобутками були й недоліки. Серед них важливим стало й те, що підрозділи транспортом не забезпечувалися, що позначалося на їх маневрових можливостях для подальшого оточення і знищення противника.

Також особливої уваги заслуговує досвід боротьби з партизанами германських спец команд. Один з перших наказів по веденню бойових дій проти партизан з'явився вже через місяць після вторгнення германських військ на територію СРСР у 1941 році, який наголошував на необхідності створення у з'єднаннях Вермахту мобільних загонів та рухомих груп охорони [7]. У зв'язку з цим, вже восени того ж року у складі військових частин було сформовано загоны по боротьбі з партизанами – мисливські винищувальні команди (“jagdkommando”). Порядок їх дій полягав у наступному. Інформацію про місце знаходження партизанських загонів ягдкоманди отримували по радіо від мобільних патрулів, рідше від агентури із місцевого населення. На кожному напрямку ймовірного знаходження партизан діяла група у складі взводу, так як в іншому випадку досягти прихованості не вдалося. В боротьбі з партизанами ягдкоманди перейняли їх власну тактику. Спочатку вони вистежували їх, а потім раптово атакували використовуючи такі способи дій як вогневий наліт, засідка, у випадку зустрічі з переважаючими силами – ухилялися від бою.

Перед виходом на бойове завдання особовий склад ретельно вивчав район операції по карті, за даними авіарозвідки та шляхом спостереження з панівних висот. В район проведення операції ягдкоманди виходили самостійно або в кузовах машин з подальшим десантуванням на ходу в місці з обмеженим оглядом з дотриманням заходів маскування. Досвід показав, що винищувальні команди діяли ефективно тільки на протязі двох-трьох діб після чого особовий склад, який приймав участь в операції, потребував відпочинку та поповнення матеріальними засобами. Найбільш успішно спец команди діяли в середині 1944 року в ході проведення масштабних анти партизанських заходів в Білорусії у ре-

зультаті яких, партизани зазнали самих значних втрат за всю війну.

Але все ж таки професійна підготовка ягдкоманд так і не дозволили їм суттєво змінити ситуацію у боротьбі з партизанами на свою користь [7].

Висновки

Таким чином, за досвідом боротьби з ДРГ до заходів проти диверсійного характеру можливо віднести оперативно-розшукову діяльність ВОГ, радіолокаційну розвідку авіаційної техніки, що здійснює закидання ДРГ в тил військ, створення системи постів спостереження на місцевості, що сприяють висадження десанту, ведення військової, повітряної, радіотехнічної та радіорозвідки для виявлення противника, проведення ЧВО та ВСО з ліквідації ДРГ шляхом проведення пошуку в заданому районі.

Список літератури

1. Про Національну гвардію України [Текст] : Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII.
2. Стариков Н.. Войска НКВД на фронте и в тылу. – М.: Алгоритм, 2014. – 400 с.
3. Любочко О. Применение территориальных войск в контрдиверсионной борьбе / О.Н. Любочко, А.И. Бородейко, В.Н. Чапайло // Наука и военная безопасность. □ 2006. – № 1. – С.18-21.
4. Жуков В.І. Визначення шляхів протидії диверсіям формувань сил спеціальних операцій / В.І. Жуков, В.П. Коцюба, О.С. Тітов // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2010. – № 4 (26). – С. 10-13.
5. Колесніков В.О. Форми і способи боротьби з повстанцями, партизанами диверсійно-розвідувальними формуваннями / Колесніков В.О., Кривошеєв А.М. – Суми: ПП «Семененко І.В.», 2009. – 428 с.
6. Борьба с противником в тылу наступающих [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pvrf.narod.-ru/wow/tit/nast.htm>.
7. «Охотники»: спецподразделения Вермахта по борьбе с партизанами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.perunica.ru/istoria/5685-ohotniki-specpodraz-deleniya-vermahta-po-borbe-s-partizanami.html>.

Надійшла до редколегії 8.12.2015

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків.

АНАЛИЗ ОПЫТА ПРОТИВОДИВЕРСИОННЫХ ДЕЙСТВИЙ ВОИНСКИХ ФОРМИРОВАНИЙ В ВОЙНАХ И ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ

В.Ю. Панченко, И.А. Радченко

В рамках проведения исследования противодействия воинских формирований Национальной гвардии Украины диверсионно-разведывательным группам противника из состава сил специальных операций армий иностранных государств проводится анализ противодиверсионных действий воинских формирований в войнах и вооруженных конфликтах.

Ключевые слова: диверсионно-разведывательные группы, специальная операция.

ANALYSIS OF EMPLOYMENT OF COUNTER SABOTAGE ACTION OF UNITS IN WARS AND ARMED CONFLICTS

V.U. Panchenko, I. O. Radchenko

Within the investigations of how to interdict the enemy sabotage and reconnaissance teams by National Guards units, the analysis of the employment counter sabotage action of units in wars and armed conflicts is being conducted.

Keywords: sabotage and reconnaissance teams, special operation.